

УДК 504.61:658

ФАКТОРИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**Безкорвайний О.І., аспірант**

Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»

В статье рассмотрена актуальная экономическая и экологическая проблема увеличения темпов потребления природных ресурсов и постепенного загрязнения окружающей среды.

Ключевые слова: эколого-экономическая безопасность, экологические проблемы, устойчивость предприятия, внешняя среда, внутренняя среда.

The article describes the current economic and environmental problem - the growth rate of consumption of natural resources and gradual pollution.

Keywords: ecological and economic security, environmental issues, sustainability of the enterprise, external environment, internal environment.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України у світову економіку і систему міжнародної екологічної безпеки різко зростає значення факторів еколого-економічної безпеки у комерційній діяльності промислових підприємств. Недостатнє врахування цих факторів може призвести до суттєвих економічних втрат для національної економіки, як у вигляді обмеження та стримування експортно-імпорتنних операцій за екологічними вимогами, так і у вигляді економічних збитків для навколишнього середовища і населення, пов'язаних з поставкою продукції, що не відповідає вимогам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти взаємодії економічного розвитку та стану навколишнього природного середовища економічною наукою почали ґрунтовно вивчатися в кінці XVIII - на початку XIX ст. у контексті обмеженості природних ресурсів для забезпечення споживчих потреб людства у працях таких науковців як: П. Буабільберг; Ф. Кене; А. Тюрго; А. Сміт; Ж. Сей; Д. Рікардо; Т. Мальбус та інших.

Постановка завдання. Мета роботи полягає в ідентифікації факторів еколого-економічної безпеки промислових підприємств та розробці шляхів вирішення їх екологічних проблем.

Актуальність теми визначена необхідністю встановлення та врахування в процесі стратегічного управління підприємством усіх факторів, що впливають на його еколого-економічну безпеку, розробки напрямів вирішення еколого-економічних проблем діяльності суб'єкта господарювання та інструментів мотивації процесу екологізації й шляхів реалізації економічних і соціальних цілей підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальноприйнятою є думка, що екологія та економіка – це протилежні положення. Природа накладає на діяльність людини певні обмеження, а економіка задовольняє матеріальні та духовні потреби людини в межах рентабельного використання ресурсів. На межі дії цих положень і постають соціологічні проблеми. Оскільки підприємство розглядається нами як основний елемент еколого-економічної системи, слід аналізувати дві групи факторів, що виявляють вплив на його стан і, відповідно, рівень його еколого-економічної безпеки: зовнішні і внутрішні.

До групи зовнішніх факторів еколого-економічної безпеки промислового підприємства нами віднесені ті, які формуються за межами підприємства як елемента еколого-економічної системи. Зовнішні фактори багато в чому визначають розмір підприємства, його структуру, особливості внутрішніх процесів, у силу чого сучасне промислове підприємство змушене постійно пристосовуватися до них і оцінювати за реакцією зовнішнього середовища успішність своїх дій, до цих факторів відносяться ті, дія яких реалізується на регіональному і міждержавному рівні. Розвиток економіки призводить до виникнення сприятливих (працевлаштування, стабільність, прибутковість тощо) та несприятливих (погіршення стану здоров'я, висока смертність, низька народжуваність тощо) факторів. Споживачі, пред'являючи підвищені екологічні вимоги до споживаної продукції, змушують виробників шукати нові підходи до виробництва продукції, чим сприяють скороченню негативного впливу на природу. Результатом такого впливу може бути підвищення еколого-економічної безпеки і стійкості підприємства.

До складу внутрішніх факторів, що забезпечують екологічну безпеку промислового підприємства, слід віднести ті, які безпосередньо зумовлені діяльністю конкретного підприємства і залежать від його працівників.

Одним із найважливіших напрямів вирішення екологічних проблем, безумовно, є вдосконалення технологічних процесів, але цей перспективний напрям не варто абсолютизувати. Як показує практика, удосконалення технологічних процесів, не супроводжуване надійним "людським" забезпеченням, веде до значних негативних наслідків. Але це, ні в якому разі не означає, що слід лише приставити до певного верстата, технологічної операції, ділянки працівника-спостерігача, її важливо забезпечити відповідальним, компетентним, ініціативним, навіть творчим працівником. Це пояснюється тим, що

людина на своєму робочому місці, як правило, має можливість детально вивчити позитивний й негативний бік конкретної операції або способу виробництва. Запропонована нами сукупність перерахованих внутрішніх і зовнішніх факторів еколого-економічної безпеки (рис. 1.) може мати різний за напрямками, інтенсивністю й масштабами вплив на підприємство. Звідси й походить необхідність їх комплексного дослідження, вивчення впливу й прогнозування тенденцій змін на рівні господарюючого суб'єкта (в цьому випадку - на рівні промислового підприємства), яке може бути забезпечене в межах розглянутого нами екологічного управління.

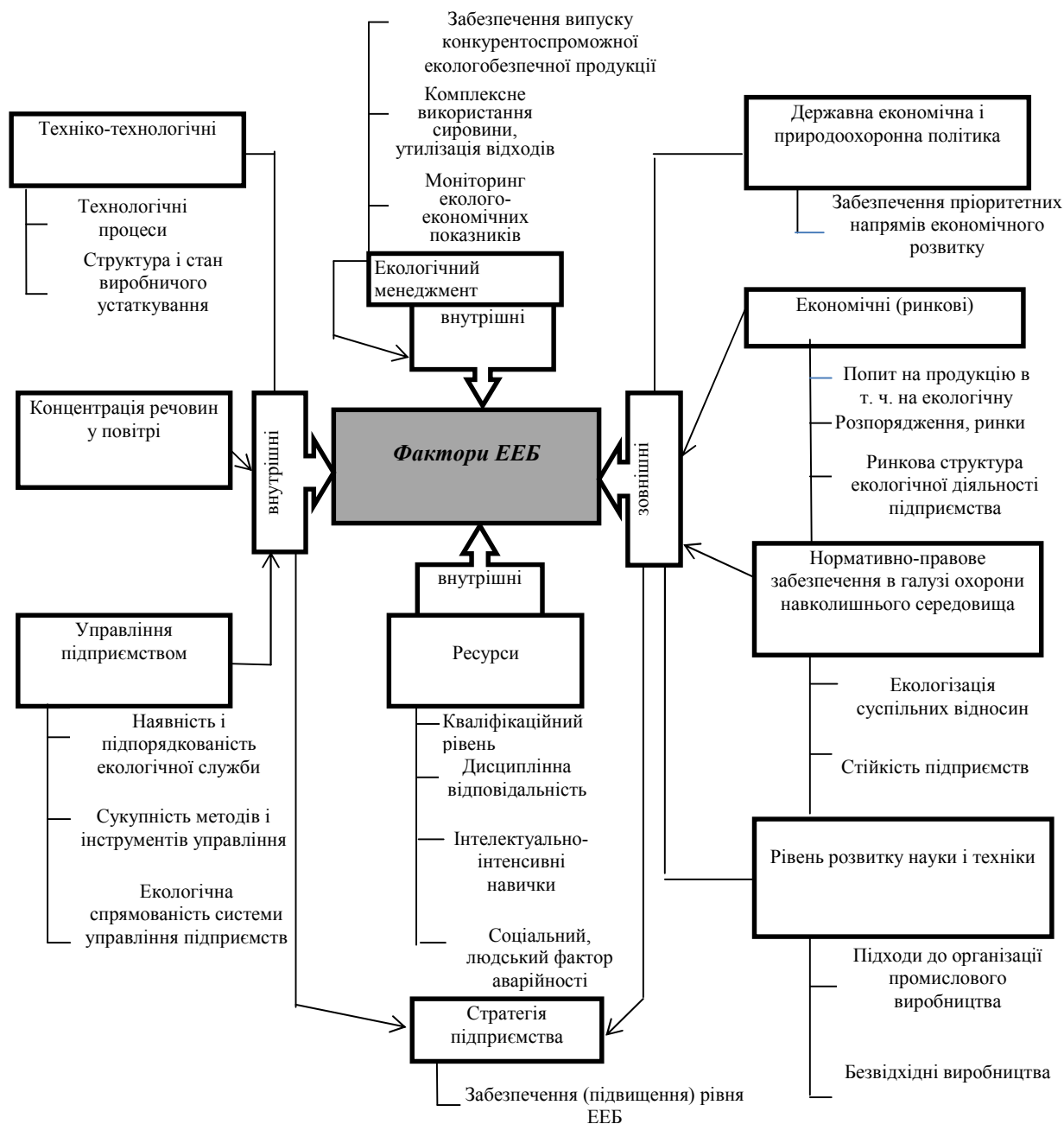

Рис. 1. Фактори еколого-економічної безпеки (ЕЕБ) підприємства (розробка автора)

Це пояснюється тим, що останнє через вплив на екологічну складову підсистем підприємства дозволяє одночасно оцінювати економічні й екологічні наслідки діяльності суб'єкта господарювання. Іншими словами, система управління підприємства повинна мати досягнення (підвищення) його еколого-економічної безпеки. Після визначення ваги кожного з факторів еколого-економічної безпеки обираються й оцінюються можливі варіанти її забезпечення (підвищення) і розробляється стратегія підприємства, орієнтована на забезпечення (підвищення) еколого-економічної безпеки, яка враховує тенденції внутрішнього й зовнішнього середовища. Ця стратегія є доповненням, складовою частиною

загальною стратегії промислового підприємства.

Сучасні дослідження доводять той факт, що система в умовах стабільності (тобто володіючи високим рівнем безпеки) найбільше сприйнятлива до дії внутрішніх факторів, у той час як в умовах нестабільності (кризи), помітно підсилюється залежність від дії зовнішніх факторів [5].

До теперішнього часу практично в усіх промислово розвинених країнах спостерігається підвищений інтерес до питань екологоорієнтованого управління. Так, наприклад, фахівці, що створили в США в 1989 р. «Коаліцію з розвитку екологічно відповідальної економіки» розробили екологічний кодекс для господарських фірм, відомий як «Принципи Валдиза». У числі цих принципів - захист біосфери, раціональне використання природних ресурсів, скорочення й видалення відходів, мінімізація екологічного ризику, маркетинг екологічно безпечної техніки й послуг, компенсація екологічного збитку. Підприємства, що дотримуються цих екологічних норм у своїй діяльності, мають більше можливостей у залученні інвесторів, тому що подібна поведінка значно скорочує ймовірність отримання фінансових збитків у результаті екологічно неадекватної виробничої діяльності. Практика реалізації принципів цього кодексу показує, що їх постійне дотримання сприяє стійкій рентабельності фірми. На нашу думку, це є ще одним підтвердженням того, що достатній (прийнятний) рівень еколого-економічної безпеки визначає й достатній (прийнятний) рівень фінансової стійкості підприємства в цілому.

Висновки. Визначення рівня еколого-економічної безпеки може бути основою для прийняття збалансованих еколого-економічних рішень, націлених на зниження негативного впливу промислового підприємства на навколишнє природне середовище.

Вивчення впливу еколого-економічної стійкості підприємства на обсяги й інтенсивність використання його виробничих ресурсів має важливе прикладне значення для вдосконалення управління підприємством.

Вищевикладене актуалізує необхідність розробки механізму ідентифікації оцінки небезпек на промислових підприємствах, який буде представлений автором в наступних публікаціях.

Література

1. Шкарлет С.М. Роль і місце категорії «економічна безпека» в глобальній моделі національної безпеки держави / С.М. Шкарлет // Формування ринкових відносин в Україні: збірн. наук. праць. – 2007. – Вип. 8. – С. 23–31.
2. Мочерный С. Экономическая безопасность в контексте государственного суверенитета Украины / С. Мочерный, А. Плотников // Экономика Украины. – 1998. – № 4. – С. 4–12.
3. Мунтіян В.І. Теоретичні засади економічної безпеки України: (засідання Круглого столу за темою «Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті стратегії соціально-економічного розвитку України» 01.11.2000 р. у Національному інституті україно-російських відносин РНБО України) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.niurr.gov.ua/ukr/conference/krug_stil_nov_2000/muntian.htm.
4. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: учебник / под. ред. Л.Г. Мельника, Л. Хенса. – Сумы: ИТД «Университетская книга». – 2007. – 1120 с.
5. Качинський А.Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення: навч. посіб.] / А.Б. Качинський. – К.: 2001. – 311 с.
6. Царенко О.М. Управління якістю агропромислової продукції: навч. посібн. / О.М. Царенко, В. П. Руденко. – Суми: ВТД «Університетська книга». –2006. – С.431.